

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS KONTROLĖ**

2001 05 23 Nr. 210 -
I Nr.

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui
Lietuvos Respublikos Ministrui
Pirmininkui

Dėl valstybės vardu ir su valstybės
garantija skirtų paskolų panaudojimo
efektyvumo bei teisėtumo vertinimo
akcinėje bendrovėje "Mažeikių nafta"
rezultatų

Vykdydami Lietuvos Respublikos Seimo 2001 03 23 plenarinio posėdžio nutarimą Valstybės kontrolės pareigūnai atliko valstybės vardu ir su valstybės garantija skirtų paskolų panaudojimo efektyvumo bei teisėtumo vertinimą akcinėje bendrovėje "Mažeikių nafta" (toliau – bendrovė).

Siunčiame Jūsų žiniai minėto tikrinimo apibendrintas išvadas ir 2001 05 ataskaitą Nr. 210-6 "Dėl valstybės vardu ir su valstybės garantija skirtų paskolų panaudojimo efektyvumo bei teisėtumo vertinimo akcinėje bendrovėje "Mažeikių nafta" rezultatų".

I. Valstybės vardu ir su valstybės garantija gautų paskolų paskirtis

Iki 1999 10 29 investicijų sutarties pasirašymo su *Williams International Company* ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė AB "Mažeikių nafta" su valstybės garantija buvo gavusi 13 paskolų, kurių bendra suma - **121.363.736,63 JAV dolerių** (485.454.946,52 Lt), bei 6 paskolas valstybės vardu, kurių bendra suma - **177.435.146 JAV dolerių** (709.740.584 Lt).

Pasirašius investicijų sutartį ir 1999 10 29 paskolos sutartį tarp bendrovės ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kaip finansuojančios šalies, bendra pagrindinė iki 1999 10 29 negražinta visų valstybės vardu gautų **177.435.146 JAV dolerių** (709.740.584 Lt) paskolų suma buvo perkelta ir įtraukta į minėtą paskolos sutartį. Pagal minėtas 1999 10 29 investicijų ir paskolų sutartis bendrovei papildomai buvo suteiktos šios valstybės paskolos:

- **1999 10 29 suteikta 75.000.000 JAV dolerių (300.000.000 Lt) paskola**, iš kurios 35.000.000 JAV dolerių (140.000.000 Lt) - kaip atidėjimų suma pagal investicijų sutarties 2.7 paragrafą ir paskolos sutarties 2.2 paragrafą;

- **1999 12 31 suteikta 50.000.000 JAV dolerių (200.000.000 Lt);**

- **2000 02 29 suteikta 21.492.354 JAV dolerių (85.969.416 Lt);**

Investuotojas *Williams International Company* pagal 1999 10 29 investicijų ir paskolos sutartį su AB "Mažeikių nafta" suteikė 75.000.000 JAV dolerių (300.000.000 Lt) paskolą su valstybės garantija.

Iš viso po 1999 10 29 investicijų sutarties pasirašymo bendrovei valstybės vardu ir su valstybės garantija buvo suteikta – 221.492.354 JAV doleriai (885.969.416 Lt) paskolų

* Bendrovei valstybės vardu ir su valstybės garantija skirtų 221.492.354 JAV dolerių (885.969.416 Lt) paskolų paskirtis - dvigubo apyvartinio kapitalo trūkumui padengti (papildyti apyvartinės lėšas) ir investicijoms.

* Kokia konkreiti paskolų suma turėtų būti skiriama investicijoms, sutartyse bei Vyriausybės nutarimuose nenurodyta, todėl paskolos gavėjui buvo sudaryta galimybė investicijoms ir bendrovės modernizavimui skirti minimalią sumą.

2. Valstybės vardu ir su valstybės garantija gautų paskolų panaudojimo planavimas, tikslų nustatymas, strategija ir valdymas

1. Valstybės vardu ir su valstybės garantija gautų paskolų, skirtų apyvartinėms lėšoms papildyti ir investicijoms, detalus planavimas ir konkrečių tikslų nustatymas bendrovėje nebuvo atliekamas.

2. 1999 10 30 bendrovės valdybos patvirtintuose veikos planuose numatytas 570 mln. JAV dolerių finansavimas iš išorinių šaltinių nebuvo gautas.

3. Lėšų poreikis modernizacijai ir nurodyti finansavimo šaltiniai 2000 10 03 informaciniame memorandume neatitinka bendrovės valdybos 1999 10 30 veiklos planuose patvirtintų lėšų poreikio bei finansavimo šaltinių.

3. Valstybės vardu ir su valstybės garantija gautų paskolų panaudojimo analizė, dinamikair vertinimas teisėtumo požiūriu

1. 1999 m. lapkričio mėn. bendrovės apyvartiniam kapitalui nebuvo reikalinga gauta 90 mln. JAV dol. (360 mln. Lt) paskola, nes 90 mln. Lt buvo laikoma depozite.

2. Bendrovė, 1999 m. lapkričio mėn.–2000 m. lapkričio mėn. laikydama depozituose pinigines lėšas, apytiksliai gavo 5,1 %, tai yra 4.711 tūkst. Lt (1.178 tūkst. JAV dol.) palūkanų, nors už minėtu laikotarpiu gautas paskolas mokėjo 10 % palūkanų ir patyrė 9.237 tūkst. Lt (2.309 tūkst. JAV dol.) finansinių sąnaudų, taigi bendrovė patyrė 4.526 tūkst. Lt (1.131,5 tūkst. JAV dol.) finansinės veiklos nuostolį.

3. Bendrovės pažymų apie paskolų panaudojimą duomenimis, 14.557.118 Lt (3.639.280 JAV dol.) paskolų nebuvo panaudota pagal tikslingą paskirtį ilgiau kaip šešis mėnesius. Dėl šios priežasties bendrovė turėtų sumokėti 2000 09 01–2000 11 02 laikotarpio 10 % palūkanų dydžio baudą, o tai sudaro 121.111 Lt (30.278 JAV dol.), ir grąžinti Finansų ministerijai nepanaudotą iki 2000 09 01 pagal tikslingą paskirtį 14.557.118 Lt (3.639.280 JAV dol.) paskolą, kaip tai numato Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymo pakeitimo įstatymo Nr. VIII-1298 10 str. 10, 11 p. Tikrinimo metu, tai yra nuo 2001 05 09, Valstybės skolos įstatymo 10 str. minėtos nuostatos panaikintos, taigi šios sankcijos jau negali būti taikomos.

4. Bendrovė valstybės vardu ir su valstybės garantija gautas 221.492.354 JAV dol. (885.969.416 Lt) paskolas panaudojo apyvartinėms lėšoms - 204.471.360,19 JAV dol. (817.885.440,76 Lt) (92 proc.) ir tik 17.020.993,81 JAV dol. (68.083.975,25 Lt) - investicijoms (8 proc.).

5. Bendrovė 1999 m. lapkričio mėn.–2000 m. gruodžio mėn., turėdama pakankamai lėšų ir dalį jų laikydama depozituose, sumokėjo 103.556 Lt (25.889 JAV dol.) delspinigių kreditoriams už atsiskaitymą ne laiku.

6. Bendrovė alikdama “Purvin & Gertz, Inc.”, MEC ir TC išankstinius mokėjimus iš gautų paskolų 2000 m. sausio mėn.–2001 m. kovo mėn., apytiksliai patyrė 482,6 tūkst. Lt (120,6 tūkst. JAV dol.) finansinės veiklos sąnaudų, nes už paskolas mokėjo 10 % metinių palūkanų. Jeigu bendrovė nebūtų atlikusi išankstinių mokėjimų, o būtų pervedusi šias lėšas į depozitus, būtų gavusi 246,1 tūkst. Lt (61,5 tūkst. JAV dol.) pajamų, taigi būtų patirtas mažesnis finansinės veiklos nuostolis.

7. Gautų paskolų lėšomis atliktų modernizavimo darbų priėmimo perdavimo aktai parengti nesilaikant Statybos ir urbanistikos ministerijos 1997 12 05 įsakymu Nr.266 patvirtintų “Statybos rangos sutarties nuostatų” 24 p. reikalavimų.

8. Finansų ministerija nepakankamai vykdė Valstybės skolos įstatymo pakeitimo įstatymo Nr. VIII-1298 3 str. 4 p. 5 d. pavestą funkciją kontroliuoti paskolų naudojimą.

4. Apyvartinių lėšų bei pajamų, naudojant apyvartines lėšas, analizė ir teisėtumas

1. Akcinė bendrovė “Mažeikių nafta” apyvartines lėšas 1999–2000 m. naudojo žaliavai pirkti, investicijoms, valdymo mokesčiui, darbo užmokesčiui, mokesčiams bei palūkanoms už paskolas mokėti ir kt. Didžiausia dalis apyvartinių lėšų - 82-83 procentai panaudota žaliavai pirkti.

2. Bendrovė, neužtikrindama naftos produktų kokybės pagal Europos Sąjungos reikalavimus ir realizuodama produkciją nepatikimiems partneriams bei nesilaikydama sutartinių sąlygų, neteko dalies (pagal tikrinimo metu pateiktus faktus - apie 63 mln. Lt) apyvartinių lėšų, kurių labai trūksta bendrovei modernizuoti.

3. Valdymo mokesčiui skirtos apyvartinės lėšos naudojamos neefektyviai.

Valdymo paslaugas teikė 1999 10 29 valdymo sutartyje nenumatyti valdymo paslaugų teikėjai (UAB “British & Baltic Vilnius”, UAB “Sostena”, SPAB “Autoūkis”), o už UAB “British & Baltic Vilnius” suteiktas valdymo paslaugas buvo atsiskaitoma ne pagal sutartyje numatytas sąlygas. Bendrovės administracija neužtikrina tinkamos atsiskaitymo už valdymo mokesčių kontrolės. Valdymo mokestis nepriklauso nuo bendrovės rezultatų.

4. Bendrovėje iki 2001 04 01 nebuvo paskirtas asocijuotas direktoriaus pavaduotojas, kuris Lietuvos Respublikos Vyriausybės vardu turėjo prižiūrėti, kaip vykdoma valdymo sutartis.

5. Bendrovės finansinių rezultatų ir verslo (veiklos) planuose numatytų rezultatų vertinimas

1. AB “Mažeikių nafta” finansiniai rezultatai blogėja. Pagal Lietuvos Respublikos apskaitos principus 1999 m. nuostolis sudarė 130.863 tūkst. Lt, 2000 m. – 213.728 tūkst. Lt, arba padidėjo 63,3 %. Bendrovės finansinė būklė bloga, bankroto tikimybė didelė.

2. Bendrovė dirba nuostolingai, tačiau 2001 03 14 stebėtojų tarybos posėdyje nepareikšta pastabų dėl valdybos narių netinkamumo eiti užimamas pareigas.

3. Verslo plane numatytas gamyklos modernizavimas atsilieka, o perdirbimo apimtys neatitinka planinių:

3.1. verslo plane numatytos užduotys neatliktos, - 2000 metais naftos perdirbta 1.103 tūkst. tonų mažiau, negu buvo planuota, taigi užduotis įvykdyta 82 %;

3.2. pelnas prieš palūkanas, mokesčius, nusidėvėjimą ir amortizaciją (PPPMNA), bendrovės paskaičiavimais, 2000 metais turėjo būti 41.033 tūkst. JAV dolerių (164.132 tūkst. Lt), tačiau faktiškai jis sudarė 35.159,6 tūkst. JAV dolerių (140.638,4 tūkst. Lt), tai yra 23.493,6 tūkst. Lt mažiau;

3.3. planinė gamyklos naftos produkcija 2000 metais sudarė 5.462 tūkst. tonų, faktinė – 4.446,5 tūkst. tonų, tai yra 1.015,5 tūkst. tonų mažiau;

3.4. nėra nuolatinių kontraktų dėl žaliavos tiekimo;

3.5. nesudaryta rizikos valdymo programa;

3.6. pagal verslo planą modernizavimui 2000 metais numatyta panaudoti 217 mln. JAV dolerių (868 mln. Lt), bendros kapitalo išlaidos 2000 m. – 34.864,7 tūkst. JAV dolerių (139.458,8 tūkst. Lt), tačiau modernizavimo darbų atlikta tik už 85.382,2 tūkst. Lt (21.345,5 tūkst. JAV dolerių). Modernizavimo darbų 2000 metais atlikta už 782,6 mln. Lt mažiau, negu numatyta verslo plane;

4. Mažesnis negu verslo plane numatytas lėšų panaudojimas kapitalo investicijoms turi įtakos bendrovės bendriems rezultatams, o neatlikus modernizavimo programoje numatytų darbų, negerėja produkcijos kokybė, išeiga ir nemažėja nuostoliai.

6. Valstybės vardu ir su valstybės garantija gautų paskolų panaudojimo vertinimas

Bendrovė minėtas paskolas panaudojo neefektyviai dėl tokių priežasčių:

* Bendrovė, gautas paskolas 1999 m. lapkričio mėn.–2000 m. lapkričio mėn. laikydama depozituose, patyrė 4.526 tūkst. Lt (1.131,5 tūkst. JAV dol.) finansinės veiklos nuostolį, o laiku neatsiskaičiusi su įvairiais kreditoriais, sumokėjo 103.556 Lt (25.889 JAV dol.) delspinigių.

* Bendrovė iki investicijų sutarties pasirašymo iš valstybės vardu gautų 177.435.146 JAV dol. (709.740.584 Lt) paskolų 68.913.447 JAV dol. (275.653.788 Lt) panaudojo apyvartinėms lėšoms ir 108.521.699. JAV dol. (434.086.796 Lt) – investicijoms, iš jų 101 mln. JAV dol.- Būtingės terminalo statybai.

Bendrovė po investicijų sutarties pasirašymo iš valstybės vardu ir su valstybės garantija gautų 221.492.354 JAV dol. (885.969.416 Lt) paskolų apyvartinėms lėšoms panaudojo 204.471.360,19 JAV dol. (817.885.440,76 Lt) (92 proc.), investicijoms - tik 17.020.993,81 JAV dol. (68.083.975,25 Lt) (8 proc.).

* Investicijoms ir modernizavimui skirta labai mažai lėšų, palyginti su analogiškais Centrinės Europos regiono naftos perdirbimo įmonėmis.

* Pagal bendrovės verslo planą modernizavimui 2000 metais buvo numatyta panaudoti 217 mln. JAV dolerių (868 mln. Lt). Bendros kapitalo išlaidos 2000 m. sudarė 34 864,7 tūkst. JAV dolerių (139 458,8 tūkst. Lt), tačiau modernizavimo darbų atlikta tik už 85,382 mln. Lt (21,345 mln. JAV dolerių), arba 782,6 mln. Lt mažiau, nei numatyta verslo plane. Bendrovė modernizavimo programos laikotarpiu alkilinio įrenginio projektuoti 1999 m. panaudojo 3,2 mln. Lt, 2000 m. - 13,9 mln. Lt, iš viso panaudota 17,1 mln. Lt, tačiau tolimesni šio įrenginio diegimo darbai sustabdyti.

* Pagrindinė Centrinės Europos regiono naftos perdirbimo įmonių investicijų kryptis - modernizuoti įmones, kad jos atitiktų Europos Sąjungos kokybinius produkcijos reikalavimus. Bendrovė po investicijų sutarties pasirašymo iš gautų paskolų modernizavimui skyrė tik 17,021 mln. JAV dol., tai sudarė prielaidas firmai “BP OIL INTERNATIONAL LIMITED” parduoti neatitinkanti Europos kokybės standarto EN 228 benzina dėl ko bendrovė negavo 15.780 mln. JAV dolerių pajamų.

Bendrovė, atlikdama išankstinius mokėjimus iš gautų paskolų už modernizavimo darbus firmoms “Purvin & Gertz, Inc.”, MEC ir TC, apytiksliai patyrė 482,6 tūkst. Lt (120,6 tūkst. JAV dol.) papildomų

finansinės veiklos sąnaudų. Jeigu bendrovė nebūtų atlikusi išankstinių mokėjimų, o lėšas būtų pervedusi į depozitus ir gautų 246,1 tūkst. Lt (61,5 tūkst. JAV dol.) pajamų, taigi būtų sumažinusi veiklos nuostolį.

* **Kadangi 92 proc. paskolų panaudota apyvartinėms lėšoms (kurių tam tikru laikotarpiu netrūko, o jas laikant depozituose, buvo patirtas finansinės veiklos nuostolis) ir tik 8 proc. - investicijoms ir modernizavimui, negalima teigti, kad paskolos panaudotos efektyviai.**

* **Nepakankamas bendrovės mokumas, didelė finansinės rizikos ir bankroto grėsmė. Bendrovės nuostolis didėja.**

* **Pagal audituotą finansinę atskaitomybę bendrovės nuostolis 2000 m. buvo 213,7 mln. Lt, 1999 m. nuostolis sudarė – 130,8 mln. Lt, sukauptas nuostolis – 549,6 mln. Lt.**

Pagal JAV visuotinai pripažintus apskaitos principus audituotas bendrovės nuostolis 2000 metais buvo 179,1 mln. Lt, 1999 m. – 158,9 mln. Lt, sukauptas nuostolis - 517,5 mln. Lt.

* **Bendrovėje nebuvo vykdomas valstybės vardu ir su valstybės garantija gautų paskolų, skirtų apyvartinėms lėšoms papildyti bei investicijoms, efektyvaus panaudojimo detalus planavimas, nebuvo numatytų konkrečių veiksmų sumažinti bendrovės nuostolį.**

7. *Apmokėjimas už bendrovės parduotas akcijas*

Lietuvos Respublikos Seimas 1998 09 29 nutarimu Nr. VIII-869 “Dėl strateginio investuotojo pripažinimo” nutarė pritarti Vyriausybės ir strateginio investuotojo *Williams International Company* susitarimui, kad

- už reorganizuotos akcinės bendrovės “Mažeikių nafta” naujai išleidžiamas akcijas, kurios sudarys 33 procentus bendrovės įstatinio kapitalo, strateginis investuotojas sumoka 150 mln. JAV dolerių, iš kurių 75 mln. JAV dolerių mokami pinigais, o kiti 75 mln. JAV dolerių – beprocentiniu vekseliu, kuris bus apmokėtas ne vėliau kaip 2002 m.

- Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1998 11 19 nutarimo Nr. 1343 “Dėl akcinės bendrovės “Mažeikių nafta” įstatinio kapitalo didinimo” 2 p. nustatė, kad valstybei atstovaujantis Ūkio ministerijos įgaliojimas bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime privalo balsuoti už šiuos sprendimus:

- strateginis investuotojas už akcijas sumoka 75 mln. JAV dolerių pinigais, o kitą sumą turtiniu įnašu – 75 mln. JAV dolerių vertės neprocentiniu vekseliu, kuris turi būti apmokėtas ne vėliau kaip 2002 m. gegužės 31 dieną;

- patvirtinti turtinio įnašo – 75 mln. JAV dolerių vertės neprocentinio vekselio vertę, lygią 300 mln. litų.

Minėtame Vyriausybės nutarime nebuvo sprendžiamas turtinio įnašo įvertinimo klausimas, kaip

numatyta Akcinių bendrovių įstatyme. Bendrovės 1998 12 09 visuotinis akcininkų susirinkimas patvirtino turtinio įnašo vertę, lygią 300 mln. Lt, nors bendrovei dar nebuvo pateiktas pats nepiniginis (turtinis) įnašas, t.y. vekselis.

Visos pagal akcijų pasirašymo sutartį pasirašytos *Williams International Company* akcijos, įvertinus tai, kad vekselio, kaip nepiniginio (turtinio) įnašo, vertė patvirtinta 1998 12 09 bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime, laikomos apmokėtos.

Akcijų pasirašymo tarp *Williams International Company* ir AB “Mažeikių nafta” 1999 10 29 sutartyje, kuri sudaryta atsižvelgus į susitarimus, numatytus investicijų sutartyje, numatyta, kad investuotojas įsipareigoja pirkti 341.546.650 paprastųjų vardinių bendrovės vieno lito nominalios vertės akcijų už 150 mln. JAV dolerių. Minėtos sutarties 2 p. numatyta, kad investuotojas už perkamas akcijas sumokės:

- 75 mln. JAV dolerių, kuriais bus galima nedelsiant naudotis;

- **75 mln. JAV dolerių sumokės vekseliu, kuris, pasirašius šią sutartį, bus perduotas bendrovei kaip nepiniginis (turtinis) įnašas (kurio 75 mln. JAV dol. vertė, buvo patvirtinta 1998 12 09 bendrovės visuotiniame susirinkime).**

Akcijų pasirašymo sutarties 7 p. numatyta, kad šiai sutarčiai taikomi Lietuvos Respublikos įstatymai. Taigi, vadovaujantis Akcinių bendrovių įstatymo 41 str., nepiniginis (turtinis) įnašas gali būti tik tos vertybės, kurios yra nuosavybės teisės objektai ir gali būti ekonomiškai bendrovės revizoriaus arba valdybos (steigėjų) paskirto nepriklausomo eksperto ar jų komisijos įvertintos, o įvertinimą patvirtinus visuotiniam akcininkų susirinkimui, akcijos tampa apmokėtomis. Vekselis nebuvo įvertintas kaip nepiniginis (turtinis) įnašas, o buvo patvirtinta tik turtinio įnašo 300 mln. Lt vertė. Pagal Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių 1999 03 16 įstatymą Nr. VII-1087 vekselis – tai vertybinis popierius, kuris išrašomas šio įstatymo nustatyta tvarka, o išrašęs asmuo be sąlygų įsipareigoja tiesiogiai ar netiesiogiai sumokėti tam tikrą pinigų sumą. Minėtas įstatymas nenumato, kad vekselis gali būti kaip nepiniginis (turtinis) įnašas.

Williams International Company 1999 10 29 pasirašė vekselį, kuriuo paliudijo pareigą sumokėti bendrovei 75 mln. JAV dolerių ir kurio kaip nepiniginio (turtinio) įnašo vertė buvo patvirtinta prieš metus, t. y. 1998 12 09 bendrovės visuotiniame akcininkų susirinkime. Investicijų sutarties 10.3 p. “Žalos atlyginimas ir nuostolių sumokėjimas iš bendrovės pusės” numatyta, kad pasibaigus bendrovės 2001 finansiniams metams bendrovė per 60 dienų pateiks investuotojui audituotą ataskaitą, kurioje bus nurodytas faktinis kumuliacinis EBITDA, t. y. pajamos prieš palūkanas, mokesčius, nusidėvėjimą, amortizaciją (toliau – PPPMNA). Jei bendrovės faktinis kumuliacinis PPPMNA pagal auditoriaus ataskaitą yra mažesnis negu 421.486.000 JAV dolerių (1.685.944.000 Lt), bendrovė nedelsdama turės sumokėti PPPMNA trūkumą JAV doleriais investuotojui, tačiau toks mokėjimas jokiai atveju neturi viršyti 75 mln. JAV dolerių.

Prie audito įmonės “Arthur Andersen” nepriklausomos 1999 metų 10-ties mėnesių pelno (nuostolio), akcininkų nuosavybės ir pinigų srautų ataskaitų išvados pateiktoje bendrovės akcininkų nuosavybės ataskaitoje teigiama, kad, atsižvelgdama į dabartinius veiklos rezultatus, vadovybė mano, kad visa vekselio vertė gali būti užskaityta PPPMNA trūkumui padengti.

Bendrovės 2000 m. finansinės atskaitomybės paaiškinamajame rašte, kuris pateiktas audito įmonei “Arthur Andersen”, teigiama, kad, atsižvelgiant į dabartinius veiklos rezultatus, visa vekselio suma gali būti užskaityta PPPMNA trūkumui dengti. Tokią pat nuomonę bendrovės 2000 metų nepriklausomo audito išvadoje pateikė ir audito įmonė “Arthur Andersen”. Vekselio vertei finansinėse ataskaitose turėtų būti padarytas 300 mln. Lt atidėjimas. Bendrovės skaičiavimais, PPPMNA 1999 13 31 buvo – 140,6 mln. Lt, arba tik 8,3 % planuojamo (1.685,9 mln. Lt).

* Valdytojui siekti geresnių bendrovės veiklos rezultatų ir pasiekti investicijų sutartyje numatytą 1.685,9 mln. Lt PPPMNA netikslinga, nes tokiu atveju investuotojas negautų 75 mln. JAV dolerių arba reikėtų apmokėti vekselį, t. y. apmokėti visas pasirašytas ir laikomas apmokėtomis akcijas.

* Bendrovei nepasiekus 1.685,9 mln. Lt PPPMNA ir visą vekselio sumą užskaičius PPPMNA trūkumui dengti, *Williams International Company* 341.546.650 paprastųjų vardinių bendrovės vieno lito nominalios vertės akcijų faktiškai įsigytų ne už 150 mln. JAV dolerių, kaip buvo numatyta, o už 75 mln. JAV dol. (300 mln. Lt).

* Investuotojui neapmokėjus likusios 300 mln. Lt sumos už akcijas, vieno lito nominalios vertės akcijos bus įsigytos už 0,88 Lt (kai kurių Centrinės Europos naftos perdirbimo analogiškų įmonių akcijos parduotos už kainą, dešimtimis kartų viršijančią akcijos nominalią vertę).

* Vekselis, kaip nepiniginis (turtinis) įnašas, nebuvo įvertintas. Bendrovės visuotinis akcininkų susirinkimas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 11 19 nutarimu Nr. 1343 bei Ūkio ministerijos kolegijos 1998 12 09 nutarimu patvirtino tik turtinio 300 mln. Lt įnašo vertę..

* Iš veiklos rezultatų matyti, kad investicijų sutarties 10.3 p. numatyto PPPMNA bendrovė tikrai nepasieks, todėl bendrovė 2002 m. *Williams International Company* turės sumokėti PPPMNA trūkumą, t. y. 75 mln. JAV dolerių, arba, kaip planuojama, visą vekselio vertės sumą užskaityti PPPMNA trūkumui dengti. Taigi bendrovė 2002 m. netektų 300 mln. Lt apyvartinių lėšų, kurias galėtų panaudoti palūkanoms dengti ir modernizacijai.

AB “Mažeikiu nafta” generalinis direktorius James E Scheel Valstybės kontrolei paaiškino (2001 05 17 raštas Nr. 4846), kad “ išvada, jog Bendrovė 2002 metais patirs 300 mln. Lt apyvartinio kapitalo “nuostolį”, kuris galėtų būti panaudotas palūkanų sumokėjimui bei modernizacijos programos vykdymui, nėra tiksli, kadangi Bendrovė NIEKO nepraras. Tai yra tiesa, kadangi tikroji Bendrovės vertė sutarties pasirašymo dieną buvo ne 150 mln. USD, kaip teigė LRV, bet 75

mln. USD, kaip nurodė “Williams”.

* Valdymo sutartyje numatyta, kad valdytojas neatsako už bendrovės veiklos tikslus, finansinius ar gamybinius tikslus ar užduotis, pelningumo planus ar kitus tikslus, įskaitant tikslus, numatytus bet kuriose valdymo pagrinduose ar veiklos plane. Valdymo mokestis nepriklauso nuo veiklos rezultatų, todėl valdytojui netikslinga siekti geresnių veiklos rezultatų, nes pasiekus investicijų sutartyje numatytą PPPMNA - 1.685,9 mln. Lt investuotojas turės už įsigytas akcijas apmokėti likusią 75 mln. JAV dol. sumą.

8. Bendrovės veiklos rezultatų palyginimas su kitų analogiškų įmonių rezultatais

Įmonės gali būti laikomos analogiškomis, jei jų veiklą sąlygojo ar sąlygoja keletas bendrų veiksnių. Analogiškomis AB “Mažeikių nafta” įmonėmis yra laikomos šios Centrinės Europos naftos perdirbimo įmonės (toliau tekste CE):

- *Polsky Koncern Naftowy ORLEN S.A. (Lenkija),*
- *Rafinerija Gdanska S.A. (Lenkija),*
- *MOL (Vengrija),*
- *Slovnaft (Slovakija),*
- *Unipetrol / Česka Rafinerska (Čekija),*
- *OMV (Austrija).*

Nė viena iš CE naftos perdirbimo įmonių (išskyrus AB “Mažeikių nafta” ir 49 procentai “Česka Rafinerska” akcijų) nebuvo parduota strateginiam investuotojui – transnacionalinei naftos įmonei. Visa tai byloja apie mažą transnacionalinių naftos kompanijų interesą šiame regione įsigyti papildomų naftos perdirbimo pajėgumų. Sėkmingiausiai privatizavimas buvo vykdomas akcijas parduodant per vertybinių popierių biržas.

* AB “Mažeikių nafta” valstybei priklausančių akcijų pardavimas, atsižvelgiant į dabartinius įmonės veiklos rezultatus, gali būti laikomas nesėkmingiausiu tarp visų Centrinės Europos naftos perdirbimo įmonių privatizavimų (valstybė, nutarusi parduoti bendrovės akcijas strateginiam investuotojui, negavo jokių lėšų, o tik įsipareigojo suteikti paskolas).

AB “Mažeikių nafta” gamybiniai pajėgumai yra gerokai pertekliniai Lietuvos rinkai. Bendrovės produkcijos eksportas į Vakarų Europą yra mažo pelningumo veikla, o esant dabartinėms naftos tiekimo kainoms net ir nuostolingas. Jei bendrovei nepavyks išsikovoti tvirtų pozicijų gretutinėse rinkose (Latvijoje, Lenkijoje, Estijoje, Šiaurės Vakarų Rusijoje bei Ukrainoje)

ir gerokai padidinti produkcijos realizavimo šiose rinkose, įmonės veiklos pelningumas gali būti gerokai mažesnis nei analogiškų CE naftos perdirbimo įmonių.

CE šalys, siekdamos suteikti konkurencinį privalumą nacionaliniams gamintojams arba fiskaliniams sumetimais (Slovakija), naftos produktų importą riboja įvesdamos importo muitus. Nuo 2001 m. visose nagrinėjamose šalyse (išskyrus Lietuvą) naftos produktų importo muitai yra panaikinti.

Per pastaruosius dvejus trejus metus visos CE regiono įmonės investavo dideles sumas į naftos perdirbimo įmonių modernizavimą ir veiklos išplėtimą. Pagrindinės investicijų kryptys buvo:

- naftos perdirbimo įmonių modernizavimas, siekiant atitikti Europos Sąjungos kokybinius reikalavimus produkcijos gamybai;
- naftos perdirbimo procesų ekonomiškumo didinimas, išgaunant didesnę kiekį šviesių naftos produktų ir mažinant perdirbimo kaštus;
- veiklos apimčių plėtimas – investicijos į naftos perdirbimo pajėgumų didinimą (Lenkijoje) ir degalinių tinklų plėtrą.

Bendra CE regiono įmonių investicijų į naftos verslą suma 1998 – 2000 metais siekė 4 mlrd. JAV dol., iš kurių AB “Mažeikių nafta” tesudarė 7 proc. ir kurių absoliuti dauguma teko Būtingės naftos terminalo statybai. Tuo tarpu CE regiono įmonių didžioji investicijų dalis teko naftos perdirbimo įmonėms modernizuoti. Pagrindiniai CE regiono naftos perdirbimo pajėgumų modernizavimo projektai yra baigti (išskyrus AB “Mažeikių nafta”). Tolimesnės investicijos bus skiriamos mažmeniniam prekybos tinklui plėsti, o griežtėjant Europos Sąjungos reikalavimams - produkcijos kokybei gerinti.

*** Vienas iš svarbiausių AB “Mažeikių nafta” privatizavimo tikslų buvo kuo spartesnis investicijų, reikalingų įmonei modernizuoti pritraukimas. Tiek užsitęsęs privatizavimo procesas, tiek nesėkminga įmonės veikla pastaraisiais metais neleido įmonei laiku pritraukti reikiamų investicijų, nes didžiausia dalis gautų paskolų buvo naudojama apyvartinėms lėšoms papildyti, o ne bendrovei modernizuoti, taigi AB “Mažeikių nafta” praleido patogų laikotarpį įsitvirtinti rinkoje tarp regiono naftos perdirbimo lyderių.**

*** Tolimesnės AB “Mažeikių nafta” galimybės pritraukti reikalingas investicijas įmonei modernizuoti yra ribotos dėl nuostolingos įmonės veiklos, (taip pat ir nesugebėjimo įsigyti naftos ekonomiškai palankiomis sąlygomis) ir labai rizikingos kapitalo struktūros.**

*** Delsimas modernizuoti įmonę blogina jos konkurencingumą ir mažina tikimybę pritraukti investicijų.**

CE naftos įmonės daugiausia perdirba rusišką naftą, kuri tiekiamą Družbos naftotiekiu. Naftą CE naftos įmonės gauna analogiškais kainomis – t.y. su nuolaida nuo “Urals NEW” kainų. Nuolaida

vidutiniškai siekia 2,5 JAV dol. už barelį nuo "Brent CIF Rotterdam" nustatytos kainos. Gaunamos nuolaidos sudaro regione veikiančių naftos įmonių ekonominės veiklos pagrindus, t.y. nulemia regiono naftos perdirbimo įmonių veiklos pelningumą ir sąlygas konkuruoti. AB "Mažeikių nafta" yra vienintelė įmonė, kuri po investuotojo atėjimo naftą gauna mažesnėmis nuolaidomis nei visos kitos regiono įmonės. Nepaisant to, kad dauguma naftos tiekėjų yra nuolatiniai, nė viena iš naftą gaunančių įmonių neturi ilgalaikių sutarčių. Atsižvelgiant į susiklosčiusią regiono patirtį ir į Rusijoje galiojančią naftos koordinatorių nustatymo praktiką, gamyklos sudaro vienerių metų sutartis, kurios po to yra papildomos sutartimis dėl papildomų kiekių įsigijimo. Absoliučia dauguma atvejų naftos tiekimo sutartys yra pasirašomos ne su naftos gavėjais, bet su tarpininkais, kurie dirba tiesiogiai su naftos gavėjais. Tai yra visuotinai pripažinta naftos tiekimo praktika naftos perdirbimo regione (ypač dirbant su tiekėjais iš Rusijos). Visos naftos tiekimo įmonės turi alternatyvius naftos tiekimo šaltinius, kurių daugumą užsitikrino po socialistinio bloko subyrėjimo. Tačiau naftos tiekimo alternatyvūs šaltiniai dėl Rusijos naftos tiekėjų taikomų nuolaidų tiekiant naftą Družbos naftotiekiu nenaudojami, nes jie neekonomiški.

AB "Mažeikių nafta" palyginti su CE įmonėmis, Rusijos naftą perka ekonomiškai nenaudingomis sąlygomis, t. y. 0,78 JAV dol. už barelį brangiau. Pirkdama naftą didesne kaina nei kitos regiono įmonės, AB "Mažeikių nafta" netenka reikšmingos ekonominės veiklos pagrindo dalies, t.y. įmonės veikla nebus tokia pelninga, kaip kitų regiono įmonių, o esant dabartinei kapitalo ir kaštų struktūrai, gali patirti bankrotą. Be kita ko, ilgalaikis naftos pirkimas didesnėmis kainomis gali sąlygoti tam tikros praktikos susiformavimą, kai naftos koordinatoriui nebus ekonominės naudos atsisakyti gaunamų papildomų pajamų. Bendrovės ekonominė egzistencija, neužsitikrinus naftos tiekimo konkurencinėmis sąlygomis, abejotina.

CE regiono įmonės yra parengusios ir įgyvendina ilgalaikes pelningumo didinimo programas. Daugeliu atvejų tokios pelningumo didinimo programos apima veiklos efektyvumo didinimo ir veiklos sąnaudų nuolatinio mažinimo priemones, o tai turėtų sudaryti sąlygas įmonei sumažinti veiklos sąnaudas ir padidinti pelningumą.

*** Pelningumo programos bendrovė neparengusi, nenumatytos sąnaudų mažinimo priemonės.**

1999 m. yra charakterizuojami kaip labai mažų naftos perdirbimo maržų metai. Vidutinės Roterdamo naftos perdirbimo maržos 1999 m. buvo 1,7 karto mažesnės nei 1998 m.

Praėjusiais metais, padidėjus perdirbimo maržai, labai padidėjo CE regiono naftos perdirbimo įmonių pelno rodikliai (EBITDA, EBIT ir grynasis pelnas). Naftos perdirbimo maržos, palyginti su 1999 m., padidėjo net 2,4 karto.

AB "Mažeikių nafta" 2000 m. rezultatai gali būti apibūdinami kaip nepatenkinami – pertvarkius AB "Mažeikių nafta" veiklos rezultatus ir eliminavus nebūdingos veiklos poveikį, t.y. beviltiškų klientų įsiskolinimų ir pelno dėl permokėtų mokesčių korekcijas bei buhalterinį ilgalaikio materialiojo turto nusidėvėjimo sumažinimą, galima teigti, kad bendrovės veiklos rodikliai 2000 m. blogesni nei 1999 m. Įvertinus gerokai didesnę analogiškų CE naftos perdirbimo gamyklų pelningumą dėl naftos perdirbimo maržų padidėjimo bei AB "Mažeikių nafta" veiklos 1999-2000 m. nuostolius, galima teigti, kad bendrovė 2000 m. veikė ypač nuostolingai.

*** Atsižvelgiant į tai, kad 2000 m. iš esmės padidėjo naftos perdirbimo marža ir į tai, kad bendrovės EBITDA sumažėjo (nors išaugo Būtingės terminalo EBITDA) galima būtų teigti, kad 2000 m. AB "Mažeikių nafta" rezultatai, palyginti su 1999 m. pablogėjo iš esmės.**

Praėjusieji metai CE naftos perdirbimo įmonėms buvo ypač sėkmingi, nes gerokai padidėjo perdirbimo maržos, o tai lėmė ženklų pelningumo augimą.

*** AB "Mažeikių nafta" savo nuostolinga veikla išsiskiria iš visų CE regiono naftos perdirbimo įmonių. Bendrovė yra vienintelė nuostolingai veikianti CE regiono naftos perdirbimo įmonė. Per pastaruosius trejus metus visos kitos CE regiono naftos perdirbimo įmonės dirbo pelningai (išskyrus "Slovnaft" 1999 m. patirtą nuostolį dėl valiutų kurso pasikeitimo).**

*** AB "Mažeikių nafta" yra vienintelė iš CE regiono įmonių, kurioje trūksta apyvartinių lėšų, tuo tarpu kitų CE regionų įmonės investicijoms naudojo nuosavas apyvartines lėšas, taigi šios įmonės išlaikė palankų nuosavo ir skolinto kapitalo santykį.**

*** Kadangi investicijų sutartimi akcinei bendrovei "Mažeikių nafta" buvo užtikrintas ilgalaikis finansavimas, įmonė nejaučia finansinio spaudimo, kuris atsirastų gražinant valstybės vardu ir su valstybės garantija gautas paskolas. Tačiau neigiamas pinigų srautas ne tik neužtikrina einamųjų sąnaudų padengimo iš veiklos, bet kartu ir neužtikrina reikiamų lėšų sukaupti paskoloms gražinti ateityje.**

Siekdamos užtikrinti finansinį stabilumą ir veiklos pelningumą, daugelis CE regiono įmonių siekia išlaikyti palankią kapitalo struktūrą. Pirmaujančios CE regiono įmonės deklaravo, kad jų strateginis tikslas yra pasiekti arba išlaikyti grynosios skolos (visos skolos minus pinigai) ir nuosavybės santykį tarp 30 ir 40 proc. Šį skolos ir kapitalo santykį išlaiko pirmaujančios regiono įmonės: PKN ORLEN ir OMV.

*** Didelis skolos ir nuosavo kapitalo santykis kartu su nuolatine nuostolinga veikla liudija apie ypač rizikingą AB "Mažeikių nafta" finansinę būklę.**

Bendrovės palūkanų mokėjimai 2001 m. bus panašūs į 2000 m. palūkanų mokėjimus, tačiau 2001 m. dėl apyvartinių lėšų trūkumo nebus gauta palūkanų už depozituose laikytas lėšas. Dėl šios priežasties pinigų srautas iš veiklos bus neigiamas. Bendrovei 2001 m. reikės gražinti apie 26 mln.

JAV dol. trumpalaikių ir ilgalaikių paskolų, taigi bendrovė 2001 m. patirs apie 44-59 mln. JAV dol. apyvartinių lėšų trūkumą ir gali tapti nemoki..

AB “Mažeikių nafta” valdytojas, siekdamas išvengti bendrovės bankroto, turi užtikrinti:

- stabilų naftos tiekimą “ekonomiškai pagrįstomis kainomis”;
- finansinių išteklių, reikalingų bendrovei modernizuoti, pritraukimą;
- naftos perdirbimo gamyklos modernizavimą;
- finansinės būklės stabilizavimą;
- geresnį finansų valdymą;
- geresnę vadybą (išnaudoti galimybę pakeisti valdymo organų narius).

PRIEDAS

2001 05 ataskaita Nr. 210-6 “Dėl valstybės vardu ir su valstybės garantija skirtų paskolų panaudojimo efektyvumo bei teisėtumo vertinimo akcinėje bendrovėje “Mažeikių nafta” rezultatų” 54 lapai, 1 egz.

Valstybės kontrolierius

Jonas Liaučius